

ISSN 2080-1807

TORUŃSKIE STUDIA BIBLIOLOGICZNE
2020, nr 1 (24)

Justyna Adamus-Kowalska

Institut Nauk o Kulturze
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: justyna.adamus@us.edu.pl

Agnieszka Bangrowska

Institut Nauk o Kulturze
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: agnieszka.bangrowska@us.edu.pl

Archiwa jako instytucje kultury: współczesne wyzwania w kontekście archiwizacji dokumentów elektronicznych oraz zabezpieczenia oryginalnej dokumentacji papierowej

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TSB.2020.002>

STRESZCZENIE: Archiwa to ważne instytucje służące rozwojowi społeczeństw. Ich działalność wspiera rozwój kulturalny. W artykule podjęto próbę pokazania, w jaki sposób archiwa wypełniają misję instytucji kultury. Wskazano na współczesne wyzwania jakie stoją przed archiwami w kontekście rozwoju nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych, w tym także wymogi konserwatorskie dla długotrwałego zachowania oryginalnej dokumentacji papierowej. Omówione zostały podstawy prawne działalności archiwów w Polsce, przykłady działań prowadzonych w sferze szeroko pojmowanej kultury, a także zagrożenia dla materialnej postaci dokumentów oraz problematyka ochrony zasobów archiwalnych.

SŁOWA KLUCZOWE: archiwa, działalność kulturalna, dokument elektroniczny, konserwacja, dziedzictwo kulturowe.

Powstanie i działalność archiwów niewątpliwie związana jest z potrzebą zachowania źródeł historycznych dla celów administracyjno-prawnych, naukowych, społecznych, w tym szczególnie kulturowych. Motywem przewodnim niniejszej publikacji jest pokazanie związków pomiędzy działalnością archiwalną a zachowaniem archiwalnego dziedzictwa kulturowego w aspekcie prawnym, organizacyjnym i konserwatorskim.

Prawne uwarunkowania działalności archiwalnej

W Polsce działalność archiwów uregulowana jest poprzez zapisy *Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (dalej: Ustawa o archiwach)*¹. W sposób jednoznaczny stwierdza się, że *materiałami archiwalnymi* są wszelkiego rodzaju dokumenty, mapy i plany, fotografie, filmy i mikrofilmy, nagrania dźwiękowe i wideofonowe oraz dokumenty elektroniczne, a także inna dokumentacja, bez względu na sposób jej wytworzenia, stanowiąca źródło informacji o wartości historycznej o działalności Państwa Polskiego, jego poszczególnych organów i innych państwowych jednostek organizacyjnych oraz o jego stosunkach z innymi państwami, o rozwoju życia społecznego i gospodarczego, o działalności organizacji o charakterze politycznym, społecznym i gospodarczym, zawodowym i wyznaniowym, o organizacji i rozwoju nauki, kultury i sztuki, a także o działalności jednostek samorządu terytorialnego i innych samorządowych jednostek organizacyjnych – powstała w przeszłości i powstająca współcześnie (art. 1). Przy czym upowszechnienie dokumentu elektronicznego w obiegu wewnątrz administracji publicznej i co za tym idzie tworzenie materiałów archiwalnych w postaci elektronicznej, nastąpiło dzięki umocowaniu prawnemu dokumentacji w postaci elektronicznej, poprzez *Ustawę z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne*². Istotne jest zwrócenie szczególnej uwagi na możliwości zachowania dokumentu elektronicznego i jego znaczenie jako źródła do badań historycznych.

---

¹ *Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach*. Dz. U. 1983, nr 38, poz. 173. [tekst jedn., Dz. U. 2020, poz. 164].

² *Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne*. Dz. U. 2019 r., poz. 700, 730, 848, 1590 i 2294.

Jest to nowa postać dokumentowania i obrazowania faktów i zdarzeń współczesnego świata.

Znaczenie kulturotwórcze archiwów zostało określone w art. 2 *Ustawy o archiwach*, gdzie ustawodawca wskazał, że

narodowy zasób archiwalny służy nauce, kulturze, gospodarce narodowej oraz potrzebom obywateli.

Nie mniej istotne jest przyporządkowanie działalności archiwalnej pod zarządek resortu kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (art. 4 *Ustawy o archiwach*). Kolejny akt prawny wymagający przywołania to *Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej*³. W ustawie tej w artykule 1 wskazuje się, że działalność kulturalna polega na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury. Ustawa wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej w Polsce, takie jak: teatry, opery, operetki, filharmonie, orkiestry, instytucje filmowe, kina, muzea, biblioteki, domy kultury, ogniska artystyczne, galerie sztuki oraz ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury (art. 2). Archiwa nie są związane regulacjami ww. *Ustawy*. Organizacja i forma prowadzenia działalności archiwalnej posiada swoją specyfikę i znaczenie, które wymaga odrębnego traktowania, aniżeli pozostałe formy działalności kulturalnej w państwie, przede wszystkim ze względu na ich administracyjny charakter. Gromadzenie zasobu archiwalnego jest jednym z działań archiwów, które ma charakter kulturotwórczy, albowiem służy zachowaniu dziedzictwa kulturowego. Działanie to ma miejsce na tzw. przedpolu archiwalnym. Archiwa muszą w tym zakresie prowadzić odpowiednią politykę kształtowania narodowego zasobu archiwalnego (art. 28 *Ustawy o archiwach*). Choć nie można w sposób bezpośredni pokazać zależności pomiędzy tym, jak prowadzony jest nadzór i kontrola nad powstającymi obecnie materiałami archiwalnymi w instytucjach wytwarzających materiały archiwalne a działalnością kulturalną, jaką będzie można prowadzić w przyszłości przy wykorzystaniu tychże materiałów, to niewątpliwie dążenie archiwów do zachowania dokumentacji w odpowiednim wyborze służy celom kulturowym. Zapisy, jakie będą za-

---

³ *Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej*. Dz. U. 1991, nr 114, poz. 493, art. 1 [tekst jedn. Dz. U. 2020, poz. 194].

chowane w materiałach archiwów, będą poświadczeniem różnych modeli życia i działalności w państwie. Dokumenty uznane za historyczne, to ta część dokumentacji, jaka została opatrzona odpowiednimi metadanymi w procesie obiegu dokumentów. Metadane dla tej części dokumentacji to kategoria archiwalna „A”. Przy czym zaznaczyć trzeba, że współczesna dokumentacja coraz częściej stanowi wyłącznie dane i informacje w postaci elektronicznej, stąd też konieczna jest dbałość o jakościowo dobry bieżący obieg dokumentów, dodawanie wartościowych metadanych i zachowanie dokumentacji w stanie dającym się odtworzyć i odczytać w długim czasie, do tego dokumentacja w postaci danych i informacji powinna być zachowana w odpowiednim kontekście. Rolą aktotwórcy jest opatrzenie materiałów archiwalnych odpowiednimi metadanymi, wskazującymi m.in. na autentyczność, miejsce i czas powstania, twórcę, format, relacje, język oraz treść dokumentu. Przy czym znaczna część metadanych, stanowiących w przyszłości kontekst historyczny, nadawana jest obecnie w sposób automatyczny⁴.

Działalność o charakterze kulturotwórczym – aspekt organizacyjny działalności archiwalnej

Dla zobrazowania roli kulturotwórczej trzeba przywołać konkretne działania i dane liczbowe prowadzone współcześnie w archiwach. Zadania archiwów dają się podzielić na dwa odrębne obszary, w których realizowane są funkcje kulturotwórcze. Przede wszystkim archiwa przechowują, przetwarzają i udostępniają narodowy zasób archiwalny. Jest to obszar działania, który prowadzi archiwa w następujący sposób⁵:

1. kształtowanie państwowego zasobu archiwalnego zgodnie z przepisami archiwalnymi i kancelaryjnymi, w szczególności poprzez

---

⁴ Zob. *Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 30 października 2006 r. w sprawie niezbędnych elementów struktury dokumentów elektronicznych*. Dz. U. 2006, nr 206, poz. 1517.

⁵ *Sprawozdanie z działalności Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych oraz archiwów państwowych w 2018 r.*, s. 6, [online] Warszawa 2019 [dostęp 28 marca 2020]. Dostępny w World Wide Web: https://www.archiwa.gov.pl/files/SPRAWOZDANIE_2018_.pdf.

- odpowiedni dobór, selekcję oraz dbałość o dokumentację o wartości historycznej,
2. gromadzenie, ewidencjonowanie, przechowywanie, opracowanie, zabezpieczenie i udostępnianie materiałów archiwalnych należących do zasobu archiwalnego,
  3. kontrola postępowania z materiałami archiwalnymi wchodzącymi do państwowego zasobu archiwalnego i dokumentacją niearchiwalną powstałą i zgromadzoną w organach państwowych i państwowych jednostkach organizacyjnych oraz w organach jednostek samorządu terytorialnego i samorządowych jednostkach organizacyjnych,
  4. wydawanie uwierzytelnionych odpisów, wypisów, wyciągów i reprodukcji przechowywanych materiałów, a także wydawanie zaświadczeń na podstawie tych materiałów.

Drugi obszar działalności polega na prowadzeniu badań historycznych głównie w oparciu o własne zasoby archiwalne. Są to badania niezwykle istotne, bo prowadzą do popularyzacji wiedzy historycznej z uwzględnieniem rzetelnej bazy źródłowej, w postaci dokumentów archiwalnych. W obszarze tym mieści się także popularyzacja wiedzy historycznej, realizowana poprzez organizowanie konferencji naukowych, wystaw tematycznych i publikacji popularnonaukowych. Jest to obszar działalności naukowej i popularyzatorskiej z wykorzystaniem bazy źródłowej, która jest w posiadaniu archiwów historycznych. Także bardzo często działalność ta realizowana jest przy współpracy z innymi organizacjami kulturalnymi. Zadania archiwów w tym obszarze obejmują⁶:

1. prowadzenie prac naukowych oraz wydawniczych w dziedzinie archiwistyki i dziedzin pokrewnych,
2. popularyzację wiedzy o materiałach archiwalnych i archiwach oraz prowadzenie działalności informacyjnej.

Aby zobrazować to, jak dużą rolę pełnią archiwa w sferze nauki i kultury, niejednokrotnie także gospodarki (jeśli uwzględnić bieżące potrzeby dokumentowania), warto najpierw scharakteryzować rozmiar zasobów archiwalnych w Polsce. Według stanu na dzień 31 grudnia 2018 r., zasób archiwalny zgromadzony w archiwach państwowych obejmował ogółem:

---

⁶ Tamże.

98 528 zespołów (zbiorów) archiwalnych, 47 405 329 jednostek archiwalnych, 350 063,28 metrów bieżących, 150 943 plików dokumentacji elektronicznej o łącznym rozmiarze 18 358,89 GB⁷. Zasób ten obejmuje przede wszystkim materiały archiwalne, czyli dokumentację o wartości historycznej. Zakres tematyczny zasobu archiwalnego nie pozwolił dotychczas na stworzenie jednolitych i sformalizowanych narzędzi opisu rzeczowego w postaci języka informacyjno-wyszukiwawczego z kartoteką haseł wzorcowych⁸. W systemie informacyjnym archiwów państwowych w Polsce brak jest sformalizowanych narzędzi opisu rzeczowego⁹. Język taki ułatwiłby w dużym stopniu prowadzenie opisu materiałów poprzez kryteria treściowe. Pomimo zaawansowanych prac nad cyfryzacją archiwów w Polsce, nie ma sformalizowanych narzędzi opisu według kryteriów rzeczowych z wykorzystaniem języków informacyjno-wyszukiwawczych, jakie stosowane są w systemach bibliotecznych. Wynika to prawdopodobnie z dużej specyfiki i unikatowości materiałów archiwalnych. Metadane dla dokumentacji archiwalnej przeniesione zostały do środowiska elektronicznego z inwentarzy archiwalnych. Narzędzia opisu rzeczowego polegają na indeksowaniu materiałów archiwalnych w procesie opracowania zespołu archiwalnego według *Zarządzenia Nr 3 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 26 stycznia 1974 r. w sprawie sporządzania indeksów do inwentarzy archiwalnych*¹⁰. Archiwa stosują także normy z zakresu indeksowania dokumentów, takie jak norma *PN-ISO 999:2001 Informacja i dokumentacja – Wytyczne dotyczące zawartości, struktury i prezentacji indeksów; ISO 639-1, ISO 639-2: International Standards for Language Codes, ISO 15924: International Standard for Names of Scripts. ISO 5963:1985 Documentation – Methods for examining documents, de-*

---

⁷ Tamże, s. 8.

⁸ Kartoteka haseł wzorcowych to narzędzie prezentacji, organizacji i kontroli słownictwa języka informacyjno-wyszukiwawczego w systemach zautomatyzowanych. Zob. W. Babik, *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*. Warszawa 2002.

⁹ Więcej na ten temat zob. J. Adamus, *Problematyka języków informacyjno-wyszukiwawczych w komputerowym systemie informacji archiwalnej w Polsce*, „Archeion” 2004, T. 107, s. 259–284.

¹⁰ *Zarządzenie Nr 3 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 26 stycznia 1974 r. w sprawie sporządzania indeksów do inwentarzy archiwalnych*, [online] Warszawa 1974 [dostęp 29 marca 2020]. Dostępny w World Wide Web: https://www.archiwa.gov.pl/files/zarzadzenia_NDAP/zarz3_1974.pdf.

termining their subjects, and selecting indexing terms i ISO 2788:1986. Documentation – Guidelines for the establishment and development of monolingual thesauri (PN-92/N-09018 Tezaurus jednojęzyczny. Zasady tworzenia, forma i struktura). W archiwach opracowano także normę ISAAR (CPF), stanowiącą międzynarodowy standard archiwalnych haseł wzorcowych, przyjętą przez Międzynarodową Radę Archiwów¹¹.

W archiwach w Polsce przeprowadzono informatyzację oraz cyfryzację zasobów. W efekcie tych prac wdrożono w archiwach państwowych standard opisu zasobów archiwalnych. Tradycyjny opis zasobów został przeniesiony do baz danych i pod koniec 2009 r. dokonano migracji danych do obecnego Zintegrowanego Systemu Informacji Archiwalnej (w skrócie ZoSIA)¹². Jak wykazał w swoich badaniach Jerzy Bednarek, wśród funkcjonalności systemu ZoSIA nie ma możliwości tworzenia kartoteki haseł wzorcowych zgodnych z ISAAR (CPF) i ISDF¹³.

Zasób archiwów, prezentowany w serwisie szukajwarchiwach.pl, obejmował na koniec 2018 r. ponad 14 milionów opisów jednostek archiwalnych z archiwów państwowych¹⁴. Zasób ten służy bardzo wielu celom, od potrzeb administracyjnych i prawnych, poprzez osobiste potrzeby informacyjne obywateli (genealogiczne, własnościowe, naukowe), aż po zaspokajanie potrzeb kulturowych społeczeństwa. Archiwa stoją na straży pamięci i ta doniosła dziejowa misja rzutuje także na ich znaczenie w obecnych czasach. Nie tylko szerokie rozpowszechnienie źródeł archiwalnych ma znaczenie dla rozwoju kulturalnego, ale także jakość danych, zwłaszcza tych udostępnianych w środowisku elektronicznym. Od tego jak organizowane będą zasoby w archiwach, zależeć będzie ich dostępność i łatwość w odbiorze w przyszłości. Dlatego też ważne jest

---

¹¹ Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych Centralny Ośrodek Informacji Archiwalnej: *Międzynarodowy standard archiwalnych haseł wzorcowych ISAAR (CPF)*. Warszawa 2000.

¹² J. Bednarek: *ICA-AtoM, ZoSIA, Cyfrowe Archiwum IPN. Przegląd funkcjonalności systemów informatycznych do zarządzania zasobem archiwalnym*, [w:] *Komputeryzacja i digitalizacja w archiwach*, red. R. Leśkiewicz, A. Żeglińska, Warszawa 2016, s. 103.

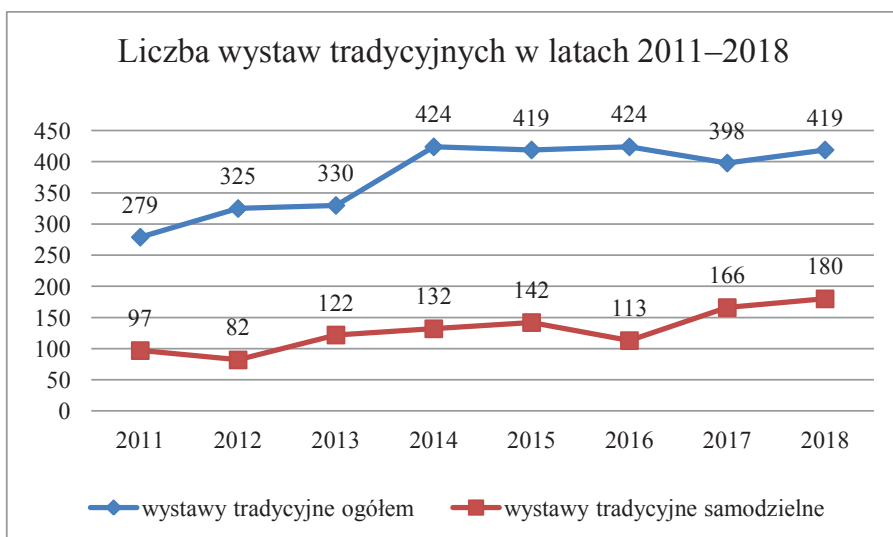
¹³ Tamże, s. 105.

¹⁴ *Sprawozdanie*, dz. cyt., s. 13.; *Sprawozdanie z działalności Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych oraz archiwów państwowych w 2011 r.*, [online] Warszawa 2012 [dostęp 10 kwietnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: https://www.archiwa.gov.pl/files/SPRAWOZDANIE_2011.pdf.

uzupełnianie metadanych materiałów archiwalnych. W roku 2018 do bazy internetowej (szukajwarchiwach.pl) wprowadzono 242 940 haseł indeksowych dla jednostek archiwalnych¹⁵.

W obrębie przytoczonej wyżej drugiej sfery działalności, tj. działalności naukowej i popularyzatorskiej, dane liczbowe Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych za lata 2011–2018 r. wskazują na następujący poziom aktywności¹⁶:

1. wystawy tradycyjne organizowane lub współorganizowane przez archiwa państwowe,

Wykres nr 1.

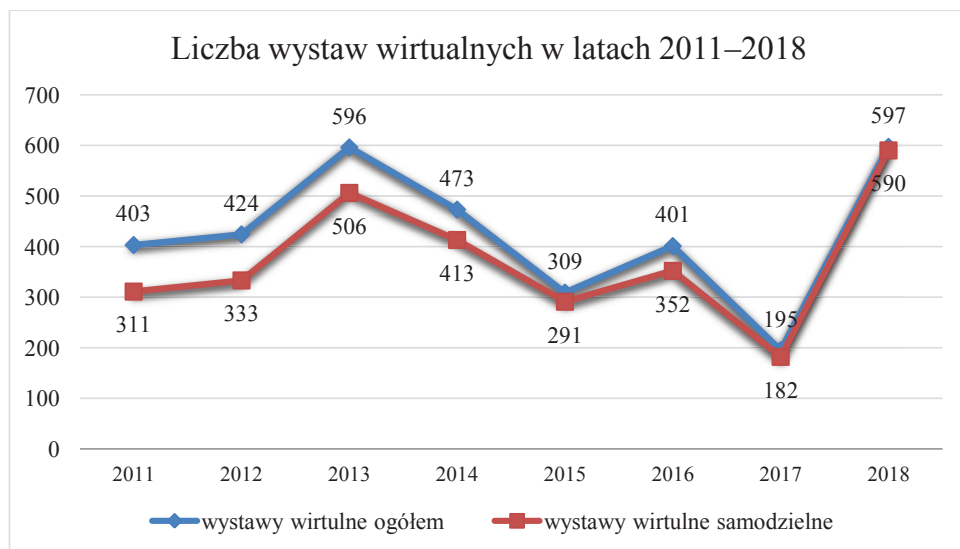
Źródło: *Sprawozdania Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych za lata 2011–2018, KN-1: działalność archiwalna, zestawienia sumaryczne* [online] [dostęp 10 kwietnia 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://www.archiwa.gov.pl/pl/o-nas/naczelnaj-dyrekcja-archiw%C3%B3w-pa%C5%84stwowych/sprawozdania>

¹⁵ Tamże, s. 13–14.

¹⁶ Tamże, s. 70.

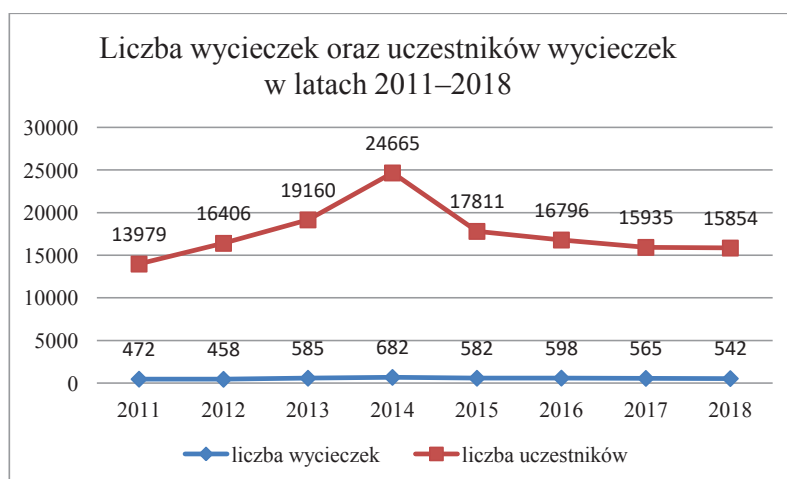
2. wystawy i prezentacje wirtualne,

Wykres nr 2.

Źródło: j.w.

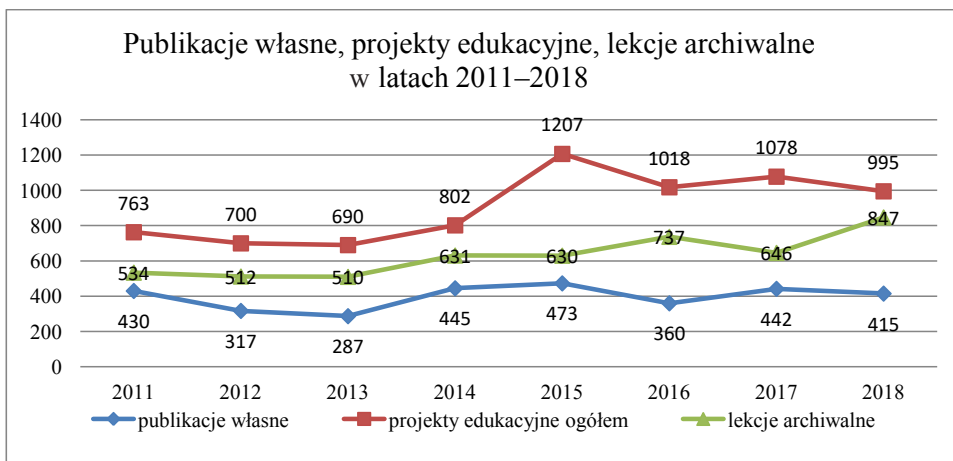
3. wycieczki przyjmowane w archiwach,

Wykres nr 3.

Źródło: j.w.

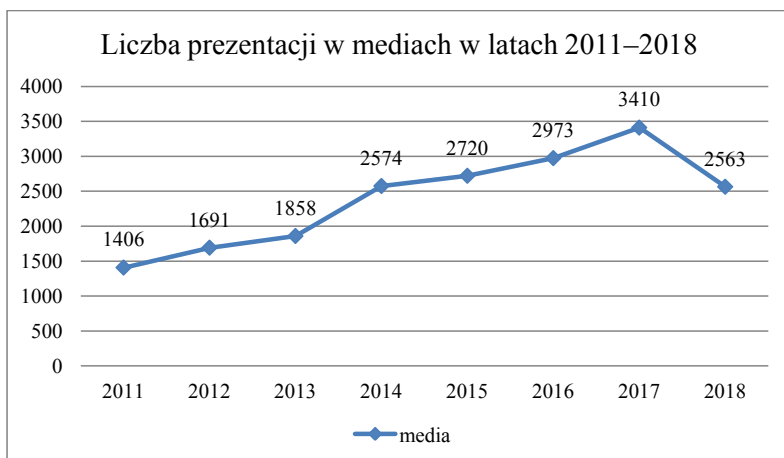
4. projekty edukacyjne, z których znaczna część stanowiła lekcje archiwalne,
5. publikacje, w tym wydawnictwa książkowe, stanowiące opracowanie materiałów źródłowych znajdujących się w zasobach archiwów,

Wykres nr 4.

Źródło: jw.

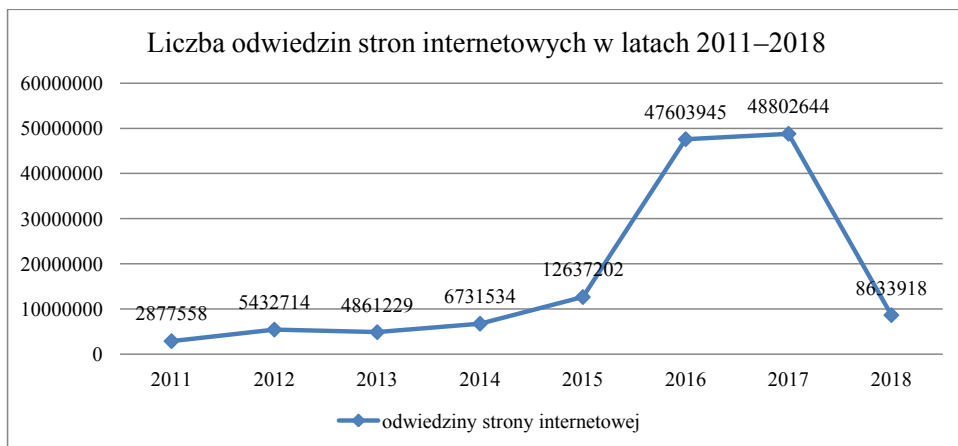
6. uczestnictwo w mediach,

Wykres nr 5.

Źródło: jw.

7. odwiedziny stron internetowych.

Wykres nr 6.

Źródło: j.w.

Niektóre działania były realizowane przy współpracy z instytucjami nauki i kultury, stowarzyszeniami oraz mediami. Coraz bardziej znaczące staje się organizowanie działalności popularyzatorskiej w mediach społecznościowych oraz środkach masowego przekazu. Ta forma działalności kulturalnej, jak też współpraca, nie byłaby możliwa bez dobrze opracowanych źródeł archiwalnych.

Tematyka historyczna jest przedmiotem wielu wydarzeń i obchodów. Zainteresowanie archiwaliami świadczy z jednej strony o dużej świadomości społecznej, z drugiej strony o dużej wartości i szacunku do tradycji historycznej. Poczucie patriotyzmu i przynależności narodowej, wpisane w konstytucję, stanowią o sile narodu i człowieka. W budowaniu tych wartości nie pomija się archiwów. Przykładem szczegółowych działań w tym zakresie był udział archiwów państwowych w 2018 r. w obchodach 100. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości¹⁷. Jest to niewątpliwie przykład spełnienia zapisów

¹⁷ Więcej na ten temat zob. Tamże, s. 64–70.

Art. 6.1. Konstytucji, w którym zapisano, że Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju¹⁸.

Jednym z przykładów takich inicjatyw w roku 2018 była wystawa „W drodze do Niepodległości”, realizowana przez Archiwum Akt Nowych i Narodowe Archiwum Cyfrowe¹⁹. Była to wystawa w ramach projektu edukacyjnego „Dla Niepodległej”. Prezentowała tworzenie Legionów Polskich oraz działania z okresu I wojny światowej, które doprowadziły do odzyskania przez Polskę niepodległości. Wystawa była wypożyczana bezpłatnie placówkom oświatowym oraz innym instytucjom. Ogółem w 2018 r. eksponowana była w ok. 140 miejscach.

Działalność kulturalna archiwów polega między innymi na kształtowaniu pamięci zbiorowej. Bernadeta Wilk wskazała, że pamięć to odczuwanie przeszłości, dotyczące wszystkich ludzi, stanowiące o wszechobecności w czasie i przestrzeni²⁰. Należy jednak odróżnić, czym jest pamięć, a czym jest historia. Pamięć określana jest jako fenomen wiecznie aktualny, są to więzy łączące nas z wieczną teraźniejszością, natomiast historia stanowi reprezentację przeszłości²¹. Społeczeństwa ustanawiają pamięć, ale jest ona wiecznie żywa i

nieustannie ewoluuje, co więcej jest otwarta na dialektykę pamiętania i zapominania, nieświadoma swej sukcesywnej deformacji, podatna na manipulację i zawłaszczenie, może trwać w uśpieniu i co jakiś czas się budzić²².

---

¹⁸ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483.

¹⁹ *Sprawozdanie z działalności Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych oraz archiwów państwowych w 2018 r.*, dz. cyt., s. 65–66.

²⁰ B. Wilk, *Archiwum miejscem pamięci o ludziach nauki i kultury*, „Zarządzanie w Kulturze” 2017, T. 18, z. 2, s. 197; E. Bienkowska, *Mała historia pamięci. Pamięć jednostkowa, pamięć zbiorowa*, „Znak” 1995, R. 47, nr 480, s. 19.

²¹ P. Nora, *Między pamięcią a historią: Les lieux de Mémoire*, „Tytuł Roboczy. Archiwum” 2009, nr 2, s. 5.

²² Tamże.

Archiwa wraz ze swym cennym zasobem muszą stwarzać warunki do zachowania ciągłości pamięci historycznej. Ten społeczny wymiar archiwów jest nie do przecenienia. Jak wskazują badacze współczesnej kultury, zmiany społeczne dokonujące się dzięki wszechobecnej wolności nie sprzyjają zachowaniu tożsamości narodowej czy kulturowej. Człowiek we współczesnym świecie wykazuje szereg zachowań bardzo dalekich od przywiązania do tradycji czy kultywowania narodowej tożsamości i szeroko pojętego patriotyzmu. Jedną z takich niepokojących tendencji w rozwoju społeczeństwa jest postawa konsumpcjonizmu, która stwarza zagrożenie dla zdrowia i kultury²³. Anna Kurzak wskazała, że konsumpcjonizm niszczy więzi międzyludzkie, powoduje zanikanie wartości, ogranicza formy samorealizacji²⁴. Globalizacja spowodowała, że konsumpcja stanowi istotę bytu systemów gospodarczych, jest warunkiem ich sprawnego funkcjonowania, przez co konsumpcja stanowi pewnego rodzaju religię XXI wieku²⁵. Człowiek korzystający z wielu usług i posiadający dużo gadżetów, zwłaszcza wyrafinowanych pod względem technicznym, uważany jest za jednostkę wiodącą szczęśliwe życie²⁶. Znamienity filozof Henryk Skolimowski wskazał, że samorealizacja istot ludzkich powinna dokonywać się przez życie świadome, inteligentne, duchowe²⁷. Samorealizacja człowieka obok niezwykle gwałtownego rozwoju technologii musi także obejmować dalszy rozwój duchowości. Instytucje kultury, takie jak archiwa, muszą z całą odpowiedzialnością podjąć trudne wyzwanie kształtowania czy pobudzania potrzeb wyższych człowieka. Często nieuświadomionych z powodu rosnącego w szybkim tempie konsumpcjonizmu. Rodzi to szereg wyzwań dla archiwów, zwłaszcza dla tradycyjnych dotąd form upowszechniania wiedzy historycznej. Potrzeby użytkowników zmieniają się na tyle, że konieczne staje się przeformułowanie archiwalnych paradygmatów oraz wprowadzenie zmian jakościowych w przetwarzaniu danych i informacji zgromadzonych w archiwach historycznych.

---

²³ A. Perchla-Włosik, *Współczesny konsumpcjonizm*, [w:] *Kulturowe determinanty zachowań konsumenckich*, red. W. Patrzalek, Wrocław 2004, s. 38.

²⁴ A. Kurzak, *Determinanty współczesnego konsumpcjonizmu*, „Społeczeństwo i Ekonomia” 2016, nr 1/95, s. 49.

²⁵ B. Mróz, *Consumo ergo sum? Rola konsumpcjonizmu we współczesnych społeczeństwach*, [w:] *Oblicza konsumpcjonizmu*, red. B. Mróz, Warszawa 2009, s. 39.

²⁶ H. Skolimowski, *Technika a przeznaczenie człowieka*, Warszawa 1995, s. 86–91.

²⁷ Tamże, s. 84–84.

W rozważaniach niniejszych nie można pominąć także dbałości o archiwa w ich wymiarze materialnym. Archiwa z jednej strony wdrażają cyfryzację, z drugiej strony prowadzą konserwację i zabezpieczenie archiwalnego dziedzictwa kulturowego przy wykorzystywaniu nowoczesnych metod i narzędzi. Narodowy zasób archiwalny w swojej oryginalnej postaci, stanowi w głównej mierze dokumentację papierową. Przechowywany jest w magazynach archiwalnych przy zachowaniu odpowiednich warunków temperatury i wilgotności. Jednakże w przeszłości nie zawsze dbano o materialną wartość dokumentacji. Materiały archiwalne ulegały licznym uszkodzeniom biologicznym, chemicznym oraz mechanicznym. Wiele zmian właściwości chemicznych, fizycznych czy mechanicznych, które zachodzą w papierze w czasie magazynowania i użytkowania, określa się jako starzenie materiału. Proces starzenia skraca trwałość i żywotność materiału, stąd ważne jest uświadomienie, co wpływa na zniszczenia chemiczne, fizyczne, biologiczne czy mechaniczne. Ta wiedza istotna jest dla przestrzegania zasad, norm w celu ratowania dziedzictwa kultury.

Zagrożenia zasobów archiwalnych – aspekt konserwatorski działalności archiwalnej

Materiały archiwalne składają się z substancji organicznych, czyli papieru (celuloza), skóry zwierzęcej, tkaniny czy klejów, które ulegają zmianom w procesach fizykochemicznych. Postęp tych przemian zależy od rodzaju użytego surowca, procesu technologicznego, struktury i formy danego obiektu. Archiwalia wytwarzane na papierach XIX i XX – wiecznych wykazują w badaniach wartość pH niską, co świadczy o wzroście kwasowości papieru. Staje się on kruchy, łamliwy, ponieważ traci swoje wytrzymałości mechaniczne. Zasoby archiwalne przechowywane w nieodpowiednich warunkach klimatycznych ulegają po pewnym czasie destrukcji, czyli procesowi naturalnego starzenia. Do warunków tych zaliczamy zmiany temperatury, wilgotności względnej powietrza, zanieczyszczenia powietrza czy natężenie światła. Na proces ten wpływ mają również takie czynniki, jak niewłaściwy sposób obchodzenia się z materiałem archiwalnym, różnego rodzaju klęski żywiołowe, powodzie, pożary.

Zniszczenia biologiczne

Uszkodzenie papieru o charakterze biologicznym powstaje w wyniku działania mikroorganizmów (grzybów pleśniowych, bakterii, promieniowców), owadów, gryzoni. Bakterie występują na papierze w przypadku 100% wysycenia wodą, czyli najczęściej po powodziach. Tworzą wtedy rozległe żółtopomarańczowe lub seledynowe plamy. W miejscu tych plam papier zamienia się w śluz. Grzyby rozwijają się najczęściej w temperaturze powyżej 24°C i przy wilgotności względnej powyżej 65%. Czerpią pożywienie z polisacharydów. Tworzą różnokolorowe zacieki i wykwity. Papier staje się bibulasty. Natomiast promieniowce mają budowę podobną do bakterii, ale pewnymi cechami się od nich różnią. Rozwijają się pod powierzchnią materiału tworząc grzybnie podłożową, a po pewnym czasie tworzą grzybnię powietrzną, która szybko fermentuje na komórki potomne. Na papierze pozostawiają plamy o charakterze pudru, a nawet głębokie wżery i dziury. Ponadto towarzyszy temu charakterystyczny ostry zapach stęchlizny.

Stan zagrożenia mikrobiologicznego spowodowany grzybami można podzielić na trzy obszary:

1. Zniszczenie niewielkie: na powierzchni papieru widoczne są małe szare plamki i przebarwienia zbliżone wyglądem do foxingu, a także plamki w pastelowych odcieniach, często zlewające się ze sobą. Kiedy obiekt jest suchy i przechowywany w dobrych warunkach, uszkodzenia te możemy określić jako niewielkie.
2. Zniszczenie średnie – na powierzchni papieru widoczne zaplamienia (często w kolorze różowym), papier jest bibulasty, a na jego powierzchni znaleźć można czarny, szary lub zielonkawy pylisty nalot.
3. Zniszczenie poważne – plamy są rozległe, pokryte strzępkami podobnymi do waty, papier bibulasty i tak osłabiony, że w miejscach zainfekowanych przez pleśń tworzą się ubytki. Odrywające się kłaczki są niebezpieczne dla zdrowia.

Fotografia 1. Grzbiet teczki z materiałami archiwalnymi z widoczną działalnością grzybów (nalot, zaplamienia szare, czarne, żółte)

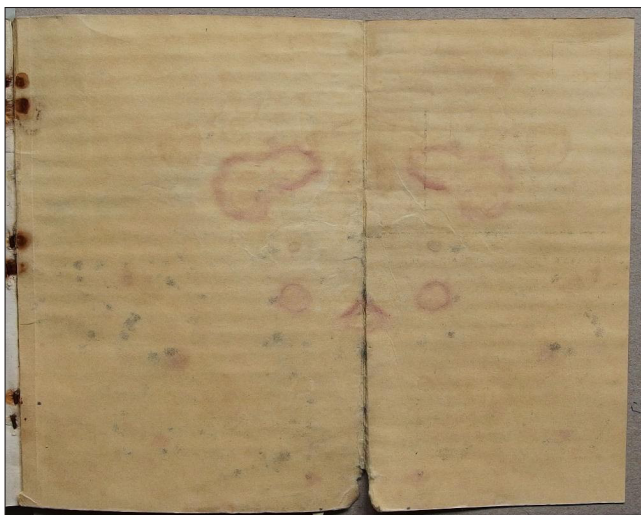
Źródło: opracowanie Agnieszka Bangrowska

Fotografia 2. Grzbiet teczki z materiałami archiwalnymi z widoczną działalnością grzybów (nalot, zaplamienia szare, czarne, różowe i żółte)

Źródło: opracowanie Agnieszka Bangrowska

Fotografia 3. Materiał archiwalny z widoczną działalnością grzybów (nalot, zaplamienia szare, czarne, różowe i żółte)

Źródło: opracowanie Agnieszka Bangrowska

Fotografia 4. Materiał archiwalny z widoczną działalnością grzybów

Źródło: opracowanie Agnieszka Bangrowska

Fotografia 5. Plamy foxingowe (drobne rudawobrazowe plamki)

Źródło: opracowanie Agnieszka Bangrowska

Zniszczenia chemiczne

Na przemiany chemiczne zachodzące w papierze wpływ mają czynniki zewnętrzne: zanieczyszczenia powietrza, tlen, ozon, światło oraz czynniki wewnętrzne, czyli te substancje, które zostały użyte do produkcji papieru, substancje pomocnicze pochodzące z atramentu, kleju etc²⁸. Powstałe związki chemiczne powodują zakwaszenie papieru, tzn. jego destrukcję. Dodatkowo obecność kwasu siarkowego (VI) i oddziaływanie związków

---

²⁸ K. Kwaśniewicz, *Szkody i szkodniki. Atlas zniszczeń materiałów archiwalnych*, [w:] *Bezpieczeństwo dokumentów w urzędzie parafialnym*, red. H. Dudała, W. Schäffer, Katowice 2018, s. 49–50.

chemicznych pochodzących z atramentu (druk) sprawiają, że w przemianach chemicznych powstają związki, które powodują tzw. wżery atramentowe. Papier jest uszkodzony, może nastąpić powstawanie dziur w druku²⁹.

Zniszczenia mechaniczne

Na zniszczenia mechaniczne w głównej mierze wpływa niewłaściwe użytkowanie materiału przez człowieka, co skutkuje przedarciem papieru, uszkodzeniem narożników, krawędzi kart. Jeżeli nie nastąpi ograniczenie w użytkowaniu, zostaną zatracone cenne informacje³⁰.

Ochrona i bezpieczeństwo dokumentów archiwalnych

Zasoby archiwalne muszą być przechowywane w odpowiednich warunkach i zgodnie z obowiązującymi normami Europejskiego Komitetu Normalizacyjnego, Komitetu Technicznego 346, „Konserwacja dóbr kultury”, który opracował projekty norm określających cechy urządzeń pomiarowych oraz procedury pomiaru temperatury i wilgotności względnej. *Norma PN-EN 15758:2011*, dotycząca pomiaru temperatury, została przyjęta przez Polski Komitet Normalizacyjny i stała się normą obowiązującą w Polsce. Natomiast norma *PN-ISO 11799:2006* o przechowywaniu materiałów archiwalnych w odpowiednio przygotowanym pomieszczeniu magazynowym, którego konstrukcja, wyposażenie oraz warunki środowiskowe spełniają wymagania normy³¹. Zalecenia zawarte w normie skutecznie wpływają na ochronę materiałów bibliotecznych i archiwalnych.

Powietrze w magazynach archiwalnych powinno być wolne od zanieczyszczeń, gazów wykazujących właściwości kwasowe, gazów utlenia-

---

²⁹ W. Sobucki, *Konserwacja wżerów atramentowych*, „Biuletyn Informacyjny Konserwatorów Dzieł Sztuki” 1994, Vol. 5, no 1–4, s. 13–16.

³⁰ K. Kwaśniewicz, *Szkody i szkodniki*, s. 52.

³¹ A. Bakalarz, *Ochrona i konserwacja zbiorów*, [w:] *Bibliotekarstwo*, pod red. A. Tokarskiej, Warszawa 2013, s. 198–199.

jących i kurzu. Tabela 1 obrazuje dopuszczalne stężenia poszczególnych zanieczyszczeń³².

Tabela nr 1. Dopuszczalne stężenia zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego

Rodzaj zanieczyszczeń	Maksymalne stężenie dopuszczalne jednostka objętości x109	Maksymalne stężenie dopuszczalne jednostka ug/m3
Tlenek siarki (IV) SO ₂	5 do 10	–
Tlenki azotu NO _x	5 do 10	–
Ozon O ₃	5 do 10	–
Kwas octowy CH ₃ COOH	< 4	–
Formaldehyd HCHO	< 4	–
Cząsteczki kurzu włącznie ze sporami pleśni	–	50

Źródło: E. P. Adcock, *Ochrona i przechowywanie zbiorów: zalecenia IFLA w kwestii opieki i obchodzenia się z materiałami bibliotecznymi*, Wrocław 1999, s. 32.

Równie istotne dla trwałości przechowywania materiałów archiwalnych są temperatura i wilgotność względna, dopasowane do poszczególnych rodzajów zbiorów (zob. tabela 2)³³.

Tabela nr 2. Rodzaje materiałów i ich właściwości fizyczne

Rodzaj materiałów	Temperatura °C	Wilgotność względna %
Papier, zabezpieczenie optymalne	18	30–45
Papier – obiekty często udostępniane, powierzchnie magazynowe, które są miejscem pracy personelu	18	35–50
Pergamin, skóra	18	50–60

³² A. Barański, J. Grochowski, A. Manikowski, D. Nałęcz, K. Zamorski, *Memoriał o potrzebie ratowania dziedzictwa kultury polskiej w zbiorach bibliotecznych i archiwalnych XIX i XX wieku*, „Archeion” 1998, T. 99, s. 21–35.

³³ A. Bakalarz, *Ochrona i konserwacja zbiorów*, s. 198–199.

Tabela nr 2. Rodzaje materiałów i ich właściwości fizyczne (cd.)

Rodzaj materiałów	Temperatura °C	Wilgotność względna %
Błony fotograficzne:		
ALBO	2	20-50
LUB	5	20-40
LUB	7	20-30
Filmy fotograficzne: czarno-białe	21	20-50
Dyski optyczne	23	20-50
Płyty szklane	18	30-40
Nośniki magnetyczne	18	30-40
Filmy fotograficzne: czarno-białe	21	20-50

Źródło: E. P. Adcock, *Ochrona i przechowywanie zbiorów: zalecenia IFLA w kwestii opieki i obchodzenia się z materiałami bibliotecznymi*, Wrocław 1999, s. 33.

Normy międzynarodowe wydane przez Międzynarodową Organizację Normalizacyjną (ISO) oraz ich polskie wersje przygotowane przez Polski Komitet Normalizacyjny zawierają zasady i wskazówki dotyczące prawidłowego zabezpieczania zbiorów archiwalnych, bibliotecznych i muzealnych oraz specyfikację materiałów rekomendowanych do ich długowiecznego przechowywania. Zakres norm jest opracowywany, regularnie przeglądany i aktualizowany przez właściwe Komitety Techniczne³⁴.

Oprócz ściśle określonych zasad przechowywania zbiorów, należy podjąć prace związane z odkwaszaniem zasobu archiwalnego. Do odkwaszania materiałów archiwalnych wykorzystuje się najczęściej metodę Neschena. W metodzie tej wykorzystuje się aparat Neschen C900. Jako czynnik neutralizujący stosuje się wodorowęglan magnezu – składnik odkwaszający oraz powstały w procesie chemicznym węglan magnezu, tworzący rezerwę alkaliczną w papierze, metylodietylcelulozę – składnik zaklejający i wzmacniający papier oraz dodatki utrwalające nadruki, przeciwdziałające spływaniu atramentów. Proces odkwaszania polega na przeprowadzeniu kąpieli i trwa około ośmiu minut. Po odkwaszeniu karty

³⁴ Taż, *Normalizacja w zakresie warunków przechowywania zbiorów w archiwach i bibliotekach*, „Bibliotheca Nostra: śląski kwartalnik naukowy” 2013, Nr 4 (34), s. 113.

poddawane są suszeniu strumieniem powietrza o temperaturze 50–65°C, a następnie procesowi wygładzania³⁵. W Polsce z tej metody korzystają instytucje, takie jak: Biblioteka Jagiellońska w Krakowie, Biblioteka Narodowa w Warszawie, Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Archiwum Państwowe w Gdańsku (Oddział w Gdyni), Archiwum Państwowe w Katowicach, Archiwum Państwowe w Poznaniu, Centralne Laboratorium Konserwacji Archiwaliów, Pracownia w Milanówku, Zakład Konserwacji Papieru i Skóry Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Powyższe działania są konieczne dla ratowania ważnych dokumentów, które w różnych sytuacjach mogą pomóc człowiekowi, instytucji oraz stanowią ważny element w ratowaniu dziedzictwa kultury.

Podsumowanie

W przeprowadzonych badaniach na temat roli archiwów jako instytucji kultury dowiedziono, że istnieje ogromna liczba inicjatyw i projektów, które koncentrują się na zapewnieniu dostępu do wiedzy historycznej. Wiedza ta jest ważna, ale też ciekawa i nade wszystko prawdziwa. Mówi się, że żyjemy w erze informacji. Nie stanowi problemu dostęp do jakiegokolwiek informacji potrzebnej w życiu codziennym. Coraz częściej jednak zwraca się uwagę na jakość informacji przekazywanej do odbiorcy. Powstała teoria na ten temat, tzw. ekologii informacji³⁶. Zainteresowanie tą tematyką świadczy o potrzebie selekcjonowania informacji, ale też o tym, jak dużo nieprawdziwych czy też niechcianych informacji dociera do odbiorców każdego dnia. Instytucje kultury, takie jak archiwa, mają w związku z tym znaczące zadanie do wykonania. Muszą poprzez swoją działalność, skierowaną do ogółu społeczeństwa, wskazywać na dobre praktyki wykorzystania informacji, zachowania pamięci i trwałości narodu czy państwa. Te działania prowadzą w oparciu o rzetelne i dające się poświadczyć dokumenty. Ponadto archiwa posiadają doświad-

---

³⁵ A. Barański, *Problem kwaśnego papieru. Koncepcje badawcze, uwarunkowania i działania praktyczne*, [w:] *Kwaśny papier*, pod red. T. Łojewskiego i Z. Pietrzyka, Kraków 2001, s. 72.

³⁶ W. Babik, *Ekologia informacji*, „Zagadnienia Informacji Naukowej” 2001, nr 2(78), s. 64–70.

czenie w przetwarzaniu i opracowywaniu materiałów archiwalnych, w tym także ich ochrony, dlatego też swoje działania promocyjne powinny prowadzić przy wykorzystaniu odpowiednich materiałów archiwalnych, tematycznie dostosowanych do użytkowników. Również mają wszelkie kompetencje do prezentowania najlepszych praktyk konserwatorskich, w tym odpowiednich narzędzi chemicznych i technik zabezpieczania papierowych zabytków kultury i dziedzictwa narodowego.

Bibliografia

Publikacje drukowane

- Adamus Justyna, *Problematyka języków informacyjno-wyszukiwawczych w komputerowym systemie informacji archiwalnej w Polsce*, „Archeion” 2004, T. 107, s. 259–284.
- Babik Wiesław, *Ekologia informacji*, „Zagadnienia Informacji Naukowej” 2001, nr 2 (78), s. 64–70.
- Babik Wiesław, *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*, Warszawa 2002.
- Bakalarz Agnieszka, *Ochrona i konserwacja zbiorów*, [w:] *Bibliotekarstwo*, pod red. Anny Tokarskiej, Warszawa 2013, s. 188–210.
- Bakalarz Agnieszka, *Normalizacja w zakresie warunków przechowywania zbiorów w archiwach i bibliotekach*, „Bibliotheca Nostra: śląski kwartalnik naukowy” 2013, nr 4 (34), s. 110–114.
- Barański Andrzej, *Problem kwaśnego papieru. Koncepcje badawcze, uwarunkowania i działania praktyczne*, [w:] *Kwaśny papier*, pod red. Tomasza Łojewskiego i Zdzisława Pietrzyka, Kraków 2001, s. 67–74.
- Barański Andrzej, Grochowski Jacek, Manikowski Adam, Nałęcz Daria, Zamorski Krzysztof, *Memoriał o potrzebie ratowania dziedzictwa kultury polskiej w zbiorach bibliotecznych i archiwalnych XIX i XX wieku*, „Archeion” 1998, T. 99, s. 21–35.
- Bednarek Jerzy, *ICA-AtoM, ZoSIA, Cyfrowe Archiwum IPN. Przegląd funkcjonalności systemów informatycznych do zarządzania zasobem archiwalnym*, [w:] *Komputeryzacja i digitalizacja w archiwach*. R. Leśkiewicz, A. Żeglińska (red.), Warszawa 2016, s. 97–114.
- Bieńkowska Ewa, *Mała historia pamięci. Pamięć jednostkowa, pamięć zbiorowa*, „Znak” 1995, R. 47, nr 480, s. 19–30.

- Halbwachs Maurice, *Spoleczne ramy pamieci*, tłum. Marcin Król, Warszawa 1969.
- Kurzak Anna, *Determinanty wspolczesnego konsumpcjonizmu*, „Spoleczenstwo i Ekonomia” 2016, nr 1 /95, s. 47–55.
- Kwasniewicz Katarzyna, *Szkody i szkodniki. Atlas zniszczen materialow archiwalnych*, [w:] *Bezpieczenstwo dokumentow w urzedzie parafialnym*, red. Halina Dudala, Wojciech Schaffer, Katowice 2018, s. 45–55.
- Mróz Bogdan, *Comsumo ergo sum? Rola konsumpcjonizmu we wspolczesnych spoleczenstwach*, [w:] *Oblicza konsumpcjonizmu*, red. Bogdan Mróz, Warszawa 2009, s. 13–23.
- Murzyn Marcin, *Czy nowoczesne technologie ograniczaja ludzka wolnosc? Henryka Skolimowskiego uwagi na temat wspolczesnej cywilizacji technicznej*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy” 2019, nr 30 (1), s. 145–153.
- Nora Pierre, *Między pamięcią a historią: Les lieux de Mémoire*, „Tytuł Roboczy. Archiwum” 2009, nr 2, s. 4–12.
- Perchla-Włosik Aleksandra, *Wspolczesny konsumpcjonizm*, [w:] *Kulturowe determinanty zachowan konsumenckich*, red. Wanda Patrzalek, Wrocław 2004, s. 38–52.
- Polasik-Wrzosek Karolina, *Pamięć kulturowa a historiografia jako zapis kultury. Konteksty do zbadania*, „Historyka. Studia metodologiczne” 2011, T. 41, s. 137–144.
- Skolimowski Henryk, *Technika a przeznaczenie czlowieka*, Warszawa 1995.
- Sobucki Władysław, *Konserwacja wżerow atramentowych*, „Biuletyn Informacyjny Konserwatorów Dzieł Sztuki” 1994, Vol. 5, no 1–4, s. 13–16.
- Strzelczyk Alicja, *Mikrobiologiczne zniszczenia zbiorow bibliotecznych. Przyczyny i objawy destrukcji*, „Studia Bibliologiczne” 1997, T. 10, s. 81–92.
- Strzelczyk Alicja, *Drobnoustroje i owady niszczaace zabytki i ich zwalczanie*, Toruń 2004.
- Strzelczyk Alicja, Karbowska Joanna, *Mikrobiologiczny rozklad zabytkowych pergaminow*, „Postępy Mikrobiologii” 1993, T. 32, s. 19–32.
- Szacka Barbara, *Czas przeszly, pamiec, mit*, Warszawa 2006.
- Wobec przeszlosci. Pamiec przeszlosci jako element kultury wspolczesnej*, red. Andrzej Szpociński, Warszawa 2005.
- Wilk Bernadetta, *Archiwum miejscem pamieci o ludziach nauki i kultury*, „Zarzadzanie w Kulturze” 2017, T. 18, z. 2, s. 195–217.

Publikacje elektroniczne

Sprawozdanie z działalności Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych oraz archiwów państwowych w 2011 r., [online], Warszawa 2019 [dostęp 28 marca 2020]. Dostępny w World Wide Web: https://www.archiwa.gov.pl/files/SPRAWOZDANIE_2011_.pdf.

Sprawozdanie z działalności Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych oraz archiwów państwowych w 2018 r., [online], Warszawa 2019 [dostęp 28 marca 2020]. Dostępny w World Wide Web: https://www.archiwa.gov.pl/files/SPRAWOZDANIE_2018_.pdf.

Zarządzenie Nr 3 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 26 stycznia 1974 r. w sprawie sporządzania indeksów do inwentarzy archiwalnych, [online], Warszawa 1974 [dostęp 29 marca 2020]. Dostępny w World Wide Web: https://www.archiwa.gov.pl/files/zarzadzenia_NDAP/zarz3_1974.pdf.

Zbiory archiwalne online [online] [dostęp 29 marca 2020]. Dostępny w World Wide Web: <https://szukajwarchiwach.pl>.

Ustawy i rozporządzenia

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483.

Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach. Dz. U. 1984, nr 38, poz. 173.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej. Dz. U. 1991, nr 114, poz. 493.

Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne. Dz. U. 2005, nr 29, poz. 700, 730, 848, 1590 i 2294.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 30 października 2006 r. w sprawie niezbędnych elementów struktury dokumentów elektronicznych. Dz. U. 2006, nr 206, poz. 1517.

Normy

PN-ISO 999:2001 Informacja i dokumentacja – Wytyczne dotyczące zawartości, struktury i prezentacji indeksów.

ISO 639-1, ISO 639-2: International Standards for Language Codes.

ISO 15924: International Standard for Names of Scripts.

ISO 5963:1985 Documentation – Methods for examining documents, determining their subjects, and selecting indexing terms.

ISO 2788:1986. Documentation – Guidelines for the establishment and development of monolingual thesauri.

PN-92/N-09018 Tezaurus jednojęzyczny. Zasady tworzenia, forma i struktura.

PN-EN 15758:2011 Dotyczy pomiaru temperatury.

PN-ISO 11799:2006 Dotyczy przechowywania materiałów archiwalnych w odpowiednio przygotowanym pomieszczeniu magazynowym, którego konstrukcja, wyposażenie oraz warunki środowiskowe spełniają wymagania normy.

Archives as cultural institutions: contemporary challenges in the context of archiving electronic documents and securing original paper documentation

ABSTRACT: Archives are an important factor in development of society. Their activities should support cultural development. The article attempts to prove that archives are cultural institutions. The legal foundations of archives in Poland, examples of activities carried out in the sphere of broadly understood culture as well as threats to the material form of documents and methods of their prevention using conservation work standards were discussed.

KEYWORDS: archives, cultural activities, electronic document, conservation, cultural heritage.

